

Ращейри гражданла форумран

65 сул тултарче

Дмитрий МЕДВЕДЕВ: «Ращей – малалла!»

Январен 22-мешенче Мускавра Пётём Ращейри иккёмеш гражданла форум иртнэ. Форумта хутшанаксем умёнче РФ Президентелен пёрремеш сүмё Дмитрий Медведев сәмах каланә. Вәл савна палартнә:

– Пирён Президент сёршывра революциясемпе гражданла хирёс тәрүсем ирттермелли тапхәр иртнэ өмёртех хыса юлнә тесе палартнипе килешмесёр май сук. 90-меш сулсенче ларутәру епле пулни паллә. Саванпа та хальхи вәхәтра сёршывра аталанәвешен чи кирли – йөркеллэ те тәнәслә аталану шайне тытса пыраси.

ёслесе пынә. Енчен те эпир 2000 сул пусламәшәнче кая хәварма сук сивёч йитусене татса парассипе ёсленё пулсан, ун чухнех вуншар сул малалла епле ёслесси пирки плансем палартнә. Пирён хамәр вырәна кайран килекенсем умёнчи тивёс вара пысәк. Саванпах ёнтё стратегиллэ задачасене татса парассипе курте сине тәрса ёслени кирлэ. Вуншар сул хушши тәнәс аталану кирлэ. Гражданла обществән Ращей патшаләх аталанәвөнчи пёлтерешё пирки калас пулсан, унән пёлтерешё епле пысәк пулнине палартмасәр май сук. Эпир демократие йөркелетпёр. Апла пулсан кун пек процессем вәхәтёне общество вырәнёпе пёлтерешё пысәк. Ку пёлтереш экономика задачисене татса парас тёлешпе кәна мар, социаллә политика ыйтәвёсене пурнәсә кёртес тёлешпе те. Наци идеясемпе сыхәннә йитусем сине пёр хут кәна мар хуравлама тивнэ. Ку ёнёпе дискуссиясем ирттернин усси сахал тесе каласшән. Пёр сёршывра пурәнәкан нацисен пёрлештерсе тәрәкан принципсемпе тёллөвсем пулмалла. Ку принципсем вара общество умёнчи задачасене кура йөркеләненсё. Кусем, чи малтане, ирёклөхпе тёрёслөх.

Иккёмешё вәл – сыннән гражданләх туйәмё. Вищёмешё – тәнәсләхпа социаллә ответләх. Эпир малашне те предпринимательствәна ирёклөн аталантарма, кашни сыннән харпәрләх прависене хутёлемё, рынокэкономикин пёрлехи принципёсене сирёплтесе пыма шантаратпәр. Уйрәм сын сине ытларах тимлөх уйәрма пәхнә. «Сын капиталё» пысәк пёлтерешлэ пулэ. Пултарулла сынсен пултаруллахне аталантарма укса хывасси ытларах пулса пырё. Анчах та сын потенциалёпе йөркеллэ обществәра кәна усә курма май пур. Демократи обществин влащине витём күме майсем пулмалла. Акә мөншён обществәлла палата йөркелесси пирки йышәнү тунә. Хальхи вәхәтра партисем чән вәй пулса тәма тытәнчё. Партисем аталанса пыни патшаләх влащён парламент, ёс тәвакан системисен пёлтерешне үстерет. Кунпа пёрлех хальхи вәхәтра нумай партисем тёл конституци прависене хутёлесси, граждансен тёл прависемпе ирёклөхёсем пирки каласасщё. Тивёслэ пурнәс йөркисене рынок экономика тухәслә аталанакан сёршывра кәна тума май пурри пирки. Тёрёссипе каласан, 15 сул каялла сәкна ёненме те

пултарайман. Сёршывән сәкәр сулхи аталанәвён катар тәвёсем те әна аван сирёплетесщё. Вырәнти самоуправлени органёсен сынсен шанәснө тёрре кәларассипе ытларах ёслемелле. Вырәнти самоуправлене таврашёнче граждансем хәйсене пырса тивекен йитусене хәйсене юрәхлә татса пама пултарчар. «Сүлтөн» мөнле хушнине мар. Савна тепёр хут палартса хәварасшән. Влащ хәйён валли мар. Чи малтанах вәл гражданден интересёсене тёл хурса сёршыва тәнәс ертсе пыма кирлэ. Саван патне әнтәлмалла та пирён. Правительствәна пәхәнман организациесемерциллэ мар организациесемер вёсен ёщёнче, социаллә тата общество задачисене пурнәсlassинче пуләшса пырасси – демократи сёршывён пёлтерешёнчен пёр. Сәмах-юмах сәптарнипе кәна сынсен пурнәс шайё лайәхланмё. Саванпа сын сине ытларах тимлөх уйәрәс пулат, пур сферәра тата кулленхи пурнәсә сыхәннә йитусене татса парас тёлешпе: хәрушәрләхран тытәнса пулләх тёлешёнчи сителёклөх таранәх. Социаллә политика характерё улшәнчё тата малашне те унта сёнёлөхсем пулэс.

Унән тёл объекчөсем шутёнче социаллә отрасльсем пулни кәна сителёксёр, чи малти вырәнта гражданден хәй пулмалла. Сывләха сыхлас ёс тата демографи программы Ращей нацине сыхласа хәварма тата аталантарса пыма тивёс. Кунсәр пуснө кашни сыннән пахаләхлә вёренту услугисемпе усә курма майсем пулмалла. Сыннән профессие ёщёхёлне уләштарма, ытти хулана пурәнма кузма, ёсө уләштарма хистекен майсем ан пулчар тесе пётёмпөх тумалла. Кунпа пёрлөх пурин те сурт-йёр ыйтәвнө татса пама майсем ытларах пулчар. Тухәслә пенси системине пёлсө йөркелемелле. Вәл ватләх кунёсенче чәннипөх шанчәк пултәр. Пенсие тухни «пурнәс вёсленине» ан пёлтертёр. Пенсисем пирён граждандене йөркеллэ пурәнма май паччар. Ращей малашне те ытти патшаләхсемпе туслән тата килештерсе аталанса пырасси пирки никаман та иккёлөнү пулма пултараймасть. Хальхи Ращейён вара әнәслә та тәнәс патшаләх пулса тәма пур майсем те пур. Саванпа та хальхи вәхәтшән актуаллә пулса тәрәкан девиза, паянхи форум девизне тепёр хут аса илтернө пуләттә: «Ращей – малалла!»

Вёсем Сталинграда хутёленё

Нимёс фашисчөсене Сталинград патёнче сәпса аркатнәранпа (1943) 65 сул ситрө. Кунти хаяр сәпәсүсене пирён ентөшем те хутшәннә. Вёсенчен иккёлөнпө кёскен паллаштарәпәр. Муркашри Алексей Капитонович Капитоновпа Юнкәри Григорий Никифорович Илугин паян та чөрө-сывә. А.К. Капитонов вәрсәра разведчик пулнә. Вәл Пёчөк Сёр сине сәпәсә аманат. Унтан Сталинградшән пырак хаяр сәпәсүсене хутшәннә. Кунта әна ураран амантасщө. Дон синчи Ростов хулишён сәпәсә Отечественнәй вәрсә ордена тивёсет. Белоруссие, Украинәна, Польшәна ирёке кәларма хутшәннә. Пехотәна сул усса парат. 1944 султа разведчик аләран аманат. Г.Н. Илугин артиллери полкөне тупә командирё пулнә. Сержант званине тивёснө, таватә хут аманнә. Сталинградшән пырак хаяр сәпәсүсене хутшәннә. Мухтав, Хёрлө Сәлтәр орденёсене тивёснө. Паттәр салтаксем фронтран таврәнсан колхозра ёсленё. Алексей Капитонович мәшәрөпе 3 ывәл пәхса үстернө. Аслә ывәлө миллици полковникө, мәнукө – летчик. Григорий Никифорович мәшәрөпе 5 ачана пурнәс сүлө сине кәларнә. Унән паян 12 мәнук, 13 кёсөн мәнук. **Хамәр инф.**

Юбиляр

Їённине алла илекен ялан малта пулать

Валерий Григорьевич Лаврентьев 50 сул тултарчө. Нимөнле те сәкна ёненес килмөст. Утти сәмәл унән. Сәмрәк курәнәт. Чүнөпе те яшә вәл. Емөчөсем те сүле-сүле вёсөсщө. В.Г. Лаврентьев Ильинка шукулөнче вёреннө чухнех физика, математика предмөчөсене юратнә. Фото, судомоделистсен кружокөсене сүренё. Ансәртран мар ёнтө тёрлө енлө аталаннә сәмрәк Пензәри политехника институтөнен әнәслә вёренсе тухат. Инженер-радиотехник пулса тәрәт. Ес биографине вәл Ярославльти радиоприборсем хатёрлөкен конструктор бюровөнчө пулать. Унтан Северодвинск хулинчи атомлә кимөсем тәвакан центра кусса каять. Ун чухне «Полярная звезда» завода кашни лекме пултарайман. Пёрремөш категорири технолог, технологи хатёрленёвөн бюро ертүси, производство хатёрлөссипе ёслөкөн пусләх сүмө, цех пусләхө, сборкәпа монтаж производствин ертүсин сүмө – карьера пусмипө сәмәллән хәпәрәт пултарулла сәмрәк. Ятарлә техникәна вәя кёртөссипө ёслет. Халәха кирлө таварсем кәларассипе те паләрәт. Халәха кирлө элект-

ронлә таварсем шутласа кәларакан ушкәна ертсе пырат. Вәл 20 рацпредложени тунә, 10-не производствәна кёртнө. 1996 султа Шупашкара килет. «Зем-Лайн» предприятирө Ращейшён сөнө технологипө радиоприборсем хатёр-

лөссипө ёслет. 1997 сулхи июнён 1-мөшөнчө район администрацийөн информация тивёстерекен пайне ертсе пыма пулать. Валерий Григорьевич яланхи пөхөк кунта та сөнө технологисене вәя кёртөссипө санә тавәрса ёсө күлөнөт. Сөнө компьютер техники туянипө пёрлөх специалистсене вёрентөсси сине пысәк тимлөх уйәрәт. Валерий Григорьевич ертсе пынипө район администрацийөн сайтне йөркөсщө. Паян вара ял администрацийөсемпө, тёрлө предприятисемпө вёсен сайчөсем урлә сәмәлләнәх паллашма пулат. 2003 султа район администрацийөн сайчө Пётём Ращейри конкурсра сөнтерет. В.Г. Лаврентьев паян та сөннине вәя кёртөссипө нумай ёслет. Пөлөвнө үстерме те вәхәт тупат. Їённине алла илмесёр малтисен ретөнчө пулма сүкине вәл тахсанәх әнланнә. Сәкна хәйён пурнәсөн девизө туса хунә тесен те йәнәшмәп. Паянхи пурнәсра ку уйрәмах пёлтерешлө. **А. ИВАНОВ.** Сән үкерчөкрө: В.Г. Лаврентьев.

Юбилей

Саламлатпәр

Турай ял тәрәхне кёрөкен Суворов ячөпө хисөплөкөн хусаләхра нумай сул пёр улшәнмасәр инженер пулса ёслөкөн Виктор Владимирович АНТОНОВА суралнәранпа 60 сул ситнө ятпа чөрөрен тухакан әшә сәмахсемпө чун-чөрөрен саламлатпәр. Пурнәсәра ырләх-сывләх, телөй, әнәсу сунатпәр.

Саламлаканөсем: мәшәрө, ачисем, тәванөсем, ёсри юлтәшөсем.

Юратнә аттене, кукаса - Анаткас ялөнчө пурәнәкан Тимофей Андреевич КАЛИТОВА суралнә кунө ячөпө әшшән саламлатпәр, сирөп сывләх, вәрәм кун-сул сунатпәр.

Саламлаканөсем: хөрө, кёрүшөсем, мәнукөсем, сывәх тәванөсемпө кёрүшисем.

Юратнә аттене, хуньстарики, асаттене, масака – Юнкә ялөнчө пурәнәкан Григорий Никифорович ИЛУГИНА, ёснө вәрсә ветеранне, 85 сулхи юбилөй ячөпө әшшән саламлатпәр. Эпир сана юрататпәр, әс пурришён савәнәтпәр. Юман пек сирөп сывләх, вәрәм ёмёр сунатпәр.

Саламлаканөсем: хөрө, көрөвө, ывәлөсем, кинөсем, мәнукөсем.

Хакләран та хаклә юратнә сыннәмәрсене – Шетмөлуç ялөнчө пурәнәкан Ольга Ивановна ИВАНОВА Константин Фомич ФОМИНА суралнә кунөсем ячөпө чун-чөрөрен тухакан әшә сәмахсемпө саламлатпәр. Сирө сәк паллә кун ячөпө саламласа пурнәсра мөн пур ырринө кәна, нумай-нумай сул пурәнма сирөп сывләх, шәкәл-шәкәл каласса пурәнма вәрәм ёмёр сунатпәр. Сирөп ырә кәмәлушән, чун-чөрө әшшишён, пирөншөн тәрәшнәшән тав таватпәр.

Сирө юратса саламлаканөсем: хөрөсемпө кёрүшөсем, мәнукөсем.

Хакләран та хаклә сыннәмәра – аннене, хунямана, асаннене, ырә кәмәллә кукамине – Муркаш ялөнчө пурәнәкан Лидия Васильевна РОЖКОВАНА 70 сул тултарнә ятпа әшшән саламлатпәр.

Тавах сана есө пурришён, утас кун-сулу такәр, ёмөрү вәрәм, сывләху сирөп, пурнәсу тулхә пултәр. **Саламлаканөсем: ывәлөпө кинө, хөрөпө кёрүшө, 5 мәнукө.**

Юратнә мәшәра, аттене, көрөвө, кукаса, хуньстарики – Муркаш ялөнчө пурәнәкан Юрий Михайлович СПАСКИНА пётём чун-чөрөрен хисөплөсе, ырләх-сывләх сунса сумлә юбилөй ячөпө чөрөрен тухакан чи әшә сәмахсемпө саламлатпәр.

Емётлөннө ёмөтүсем пурнәсә кёрсөх пыччар, сурпан пек вәрәм ёмёр, юман пек сирөп сывләх пултәр. Эпир сана яланах юрататпәр, әс пурришён чунтан савәнәтпәр. **Саламлаканөсем: мәшәрө, ывәлө, хөрөсө, кёрүшө, мәнукө, хуньәмәшө, тәванөсем.**

2008 сул – ырә ёсөн султалакө

Ырә ёсөсем тума васкар

Сәк девизран пусланчө Турай шукулөнчи учительсемпө вёренөкөнөсөшөн 2008 сулхи сөнө вөрөнү сүлө. Пёрремөш вөрөнү сур сүлө пите хәвәрт иртсе кайрө. Ир-төс кайнә тапхәра саврәнса пәхас пулсан вара вёренөкөнөсене пурнәсра сирөплөне, хәйсене аталантарма, харпәр хәйсен тата коллективлә ёсөн пурнәснө хәнәхтарма сахал мар мероприя-тисем туса ирттертөмөр. Паллә ёнтө, сәк ёсөнчө сөнтерүсемпө йывәрләхсем те, савәнәспа күренү те пулмарө мар. Пёрремөш сур сула эпир шулти пётёмөшлө линейкәра «Султаләкри чи лайәх класс» конкурс ирттерөссине пёлтеринчен пусларә-

мәр. Вәл 4 номинаципө иртрө. Сур сул итогөсемпө 5-8 классем хушшинчө 21 балл пухса 5-мөш класс малти вырәнәна тивёсрө. Хыссәнхи вырәнсене 6-мөшпө 7-мөш тата 8-мөш классем йышәнчөс. 9-11 классем хушшинчө те паләртрәмәр сөнтерүсөсене. Чи пултарулли 11 «а» класс пулчө, 29 балл сөнсе илчө. 10-мөш класс 26 балл пухса 2-мөш, 9-мөш класс 24 балл пухса 3-мөш вырән йышәнчөс. Мала тухнә 11 «а» тата 5 классене саламлатпәр. Вёсөнө Шупашкар хулине кайса килөсси кётет. Шулта тёрлөрен мероприя-тисем сахал мар туса ирттерөтпөр. Вёсөнө пурнө те эпир шул думин канәшөнчө,

шул линейкинчө тата класс ертүсисен семинарөнчө сүтсө яврәмәр. Ачасене уйрәмах «Хальхи вәхәтра улах ларни», «Математикалла кафе», «Пултаруллисен әмәртәвө», «Көрхи тата Сөнө сулхи балсем», «Тәван шул 125 султа» мероприя-тисем кәмәла кайрөс. Юлашки мероприяте асәнас пулсан, әна эпир чылай хатёрлөнтөмөр. Шулу директорө Ю.А. Герасимов тата учительсем ертсе пынипө шул коридорөнчө илёртүллө стөндөсем вырнәс-тартамәр. Кусем вөсем «Шул визитки», Выпускникөсем», «Сывә үт-пүрө – сывә кәмәл-туйәм», «Сөрө сити пуç таятпәр сирөн умра, ветеран-учительсем», «Шул

медалисчөсем», «Шул директорөсем», «Шул выпускникөсем – наука докторөсемпө кандидачөсем», «Пёрремөш учительсем», «Директорән вёрөнтүпө воспитани енөпө ёслөкөн сүмөсем». Сөнө старт вәй илет. 2008 сула Ращей Федерацийөн Президентчө «Семьё султалакө», Чәваш Республикн Президентчө вара «Ырә ёсөн султалакө» тесе паләртрөс. Ку енөпө туса ирттермелли ёсөсем пирөн сахал мар. Апла пулин те эпир алә усма шутламастпәр. «Султаләкри чи лайәх класс» конкурс та малалла пырат. Пурнө те пултаруллах ёсө-хёлөнчө әнәсүсем сунатпәр. **3. ГРИГОРЬЕВА,** Турай шулуен директорөн воспитани енөпө ёслөкөн сүмө.